

Dr. Niko Zupanič

Prvi pojav Antov v zgodovini

Predavanje na I. kongresu slovanskih geografov in etnografov v Pragi
dne 4. junija 1924.

Začetkom srednjega veka so se delili Slovani v dve glavni skupini: v Slovene (sing. Slovĕnin) v ožjem pomenu besede in Ante, ki so prebivali na vzhodu med Dnjestrom in Dnjeprom. Ante smatrajo zgodovinarji za prednike Rusov, nekateri pa mislijo celo, da so izšli iz Antov tudi Srbi in Hrvati.

O Antih sta monografično pisala že M. Gruševski¹ in L. Niederle², zato nam tu ni treba navajati vsega, kar je znano o teh vzhodnih Slovanih; omejiti se hočemo na kratko le na njihov prvi nastop v zgodovini, ki je bil, kakor bomo videli v nadaljnjem, bolj ran, kakor se navadno misli. H koncu pa hočemo nekaj pripomniti tudi glede razlag njihovega imena in izvora.

V monografiji L. Niederla stoji, da se Anti prvokrat omenjajo pri Jordanisu, in sicer v bojih z gotskima kraljema Hermanarikom in Vinitarom, kateri zadnji jih je ob prihodu Hunov (t. j. okrog l. 576. po Kr.) nadvladal. Takrat je bil na Vinitarjevo zapoved kruto usmrčen voditelj Anto, Boz, s sedemdesetorico narodnih prvakov vred.

Po nazorih globoko mislečega zgodovinskega etnologa Viljema Tomaschka³ so Anti istotako predstavljali vzhodne Slovane, ki so se po odhodu germanskih narodov iz Sarmatije in po razpadu hunske države razširili na zapad do Karpatov. Tomaschek piše tudi, da sta tedaj dve antski plemeni, namreč Srbi in Hrvati, pod pritiskom Avarov in Bolgarov okrog leta 600 zapustili svojo staro domovino in se izselili v Ilirik, ostanek Antov pa da se je s časom razvil v današnje Ruse.

Vendar je naše mišljenje, da so se Anti že davno prej pojavili v zgodovini. Omenjata jih že rimska pisatelj Pomponius Mela⁴ in C. Plinius Secundus⁵ v I. stoletju po Kr. C i s s i a n t i

¹ М. Грушевский, Анти (*Antai, Antes*). Уривок в історії України-Руси. (Записки Наук. Тов. Шевченка, т. XXI.)

² Niederle, Antove. Praha 1909.

³ Pauly-Wyssova, Real-Encyklopaedic, I, 2358.

⁴ POMPONII MELAE, Chorographia, I, 13: super Amazonas et Hyperboreos Cimmerii, Cissianti, Achaei, Georgii, Meschi, Cercetae, Phoristae, Rimphoces...

⁵ C. PLINIUS S., Naturalis historia, VI, 35 (Editio D. Detlefsen 1904): Ultra eos plane iam Scythae, Cimmerii, Cisianti, Georgi at Amazonum gens...

namreč, ki jih navaja P. Mela ob Azovskem morju v bližini Amazonk in ki jih omenja tudi C. Plinius na omenjenem ozemlju na drugi strani Arimfejev, Seitov in Kimerijcev, a v sosedstvu Georgov in amazonskega naroda, ti Cissianti namreč niso bili eden, ampak sta to bila dva naroda: Kissi in Anti. To razlago potrjuje dejstvo, da omenjajo antični pisatelji pozneje ta dva naroda oddeljeno. Zadnja izdaja Plinija, Mayhoffova izdaja, ne navaja več Cissiantov, marveč stoji v njej dobesedno: *Ultra eos plane iam Scythae, Cimmerii, Cissi, Anti, Georgi et Amazonum gens, haec usque ad Caspium et Hyrcanium mare.*⁶

Kissi (Cissi) so skoraj gotovo istovetni s Kizi (Cizi, Chizi), ki jih navaja Plinij (VI, 19) in jih W. Tomaschek⁷ postavlja na azijsko stran Meotskega jezera (Azovskega morja), ter s Chizoe na TAB. PEVT. v bližini Aspurgijanov med Psakani na lacus Salinarum ter Nerdani (Vardani). Vse okolnosti govore zato, da so Kisi predstavljali v etnološkem oziru eno izmed čerkeskih plemen in to v današnji Kabardi ali pa njeni bližini. V sosedstvu se omenjajo pri antičnih pisateljih tudi Zinchi (Zichi, Zinhi, Zygi, Zilchi) na gornjem Kubanu, katere I. Marquart identificira s Kissi (Szizi = Zici = *Zivot* = Cizi = Zigae = *Zivzot*).⁸ Morda ima Marquart prav, morda pa vendar ti dve plemeni nista nič drugega kakor panogi istega stebila.

Ker moramo torej iskati Meline in Plinijeve Ante v neposredni bližini Kisov in amaconskega rodu, jim za I. stoletje po Kr. ne moremo nakazati bivališča v Evropski Sarmatiji med Dnjestrom in Dnjeprom, nego v Azijski Sarmatiji, na vzhodni strani Azovskega morja v severni Kavkaziji. Tako je razumljivo, če je našel ruski učenjak Pogodin antsko ime zarezano v antičnih kamnih v Kerču ob Kimerijskem Bosporu, daleč od porečja Dnjepra in Dnjestra, kjer jih omenja v VI. stoletju po Kr. Jordanis v svoji zgodovini Gotov. Takrat pa so segali Slovani proti vzhodu komaj dljè kot do srednjega Dnjepra, ker je bila tedanja kavkaška domovina Antov oddaljena od tam do 800 km zračne linije. Zato lahko trdimo, da Anti tedaj še niso govorili slovanskega jezika. Okolnosti govore zato, da so predstavljali

⁶ C. PLINIUS S. Naturalis historia, VI, 35 (Edidit C. Mayhoff, vol. I. Lipsiae MCMVI).

⁷ Pauly-Wyssowa, op. e. III, 2624, 2509.

⁸ I. Marquart, Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge, Leipzig 1903., str. 55.

tedanji Anti eno izmed mnogobrojnih kavkaških plemen (Čerkesi, Čečenci, Lezgini, Gruzini) alarodijske rodovine, ki se je pozneje skupno s Kisi (Čehi), Srbi in Hrvati pomikalo proti zapadu, dokler ni prišlo med Slovane, katere so si deloma pokorili, jih organizirali, jim dali ime, a sami jezikovno utonili.

Antični zgodovinski viri govore za to, da so bivali Anti, Čehi, Srbi in Hrvati skupno v transmeotski domovini, v oblasti Kubana, pozneje pa izgleda, da so, najpozneje v IV. stoletju po Kr., stanovali pod imenom Antov na ozemlju med Dnjeprom in Karpati, odkoder so se pozneje Srbi, Hrvati in Čehi izselili ter zavzeli dežele med Vislo, Labo in Salo. Kako je del Hrvatov in Srbov zapustil polabsko domovino, nazvano Belo Hrvatsko, oziroma Belo Srbijo, in zavzel Ilirik, o tem pripoveduje Konstantin Porfirogenit⁹. O tej stvari bi bilo treba podrobneje razpravljati, toda pri tej priliki se nam ni spuščati vanjo.

Končno naj poizkusimo razložiti ime Antov še etimološki. Starejši zgodovinarji in slavisti, kakor Eichwald, Koulfux, Perwolf, Dzieduszycki so spravljali ime Anti v zvezo z Vendi in Venti. Rački je razlagal ime iz slovanskega a t i n ъ «vir gigas», Vocel iz nem. e n z (angl. e n f) «obr» in A. Šachmatov trdi, da ime ni slovansko nego kvečjemu morda keltskega izvora. A. Wirth misli, da so bili Anti Kavkazijci, česar pa ni dokazal in podprl. Tako ugotavlja L. Niederle¹⁰ leta 1924., da je ime Anti etimološki še nerazjasnjeno.

Že z označenjem prvobitne domovine Antov je bil dan mig, da je treba izvajati ime Anti iz alarodske kavkaščine, in sicer iz čerkeskega idioma ali pa iz sorodnih narečij. In res znači v kabardinsko-čerkeskem jeziku beseda a - n d «narod», ki je brez dvoma sorodna s hetitskim a n - t u h š «človek». Kakor pa je znano iz zgodovinske etnologije, značijo imena narodov navadno «ljudi, narod», in zato bi bila ta razlaga sprejemljiva. Prvobitni Anti po našem mišljenju še danes niso izumrli. Njih ostanek stanuje v povirju zapadnega Koisu-a, ki se izliva v Kaspijsko morje. Ande (Aenti, Andalal) prištevajo etnologi in lingvisti lezginski skupini kavkaških aborigenov. Andijska manjša podplemena se imenujejo ob vzhodnem Koisu: Tindi (Tindilal, Gindalal), Koso, Bogugal in Bogosei; na zapadu pa: Ilanchewi, Rišni, Chiri, Čarpili, Kialar (Kalalar), Ansalda.

⁹ N. Županič, Bela Srbija, Zagreb 1922.

¹⁰ L. Niederle, Slovanské starožitnosti, Oddil I, sv. IV, str. 78, Praga 1924.

Gumbet (Mechtelar). Technucal, Buni in Tloch (Dloch). Lezgijske ali Lezginke pa navaja že Herodot v V. stoletju pred Kristom pod imenom Ligijcev in pozneje Strabon pod imenom Legov na istem ozemlju med Albanci in Amaconkami; v srednjem veku pa so jih imenovali orientalski in evropski pisatelji Allan ali Lan, katero ime sta Klaproth in Dubois vezala za Osete. Temu pa nasprotuje K. Koch¹¹, meneč, da ni nikake sorodnosti med antičnimi in novejšimi Alani.

Na koncu bodi še omenjeno tolmačenje pomena gentilne besede Avar, ker izhaja iz kavkaškega idijoma, in to od čerkesko-kabardinskega korena a-b-e-r-e ali a-b-r-e «ingens, giganteus», kar se ujema tudi s slovenskim óber «velikan» prav za prav Avar v davnini.

Iz rečenega je razvidno, da je rana zgodovina slovanskih narodov in plemen vezana tudi na alarodijske Kavkazce, bližje in daljne sorodnike starih Hetitov, Etrurcev in božjih Pelazgov, katerim poslednjim je bil Balkanski polotok domovina pred prihodom Helenov in Tračanov na jug.

Srečko Kosovel / V kavarni

Tiha kavarna. Samotna, a v njej se čutiš doma. Pred teboj kup časopisov in revij s slikami. Luči gorijo enakomerno. — Nasproti mi sedita on in ona. On je star triindvajset let, ona jih ima šele enainvajset. Imata se rada. On je uradnik in ona kontoristka. On stanuje blizu kleti, ona v pritličju. Imata se rada. Nikjer se ne moreta sniti razen v kavarni. Plače so majhne in življenje pusto in žalostno. Njuni pogledi so bolni, kakor da se oči še niso, izjokale in veliko so jokale tiste oči.

Ko sem ju pogledal, se je ravno ona naslonila nanj. Prislonila je lice na njegovo ramo kakor trudna življenja. Kakor neskončno trudna. Čutil sem trdi klic: «Nikoli!»

«Kako,» sem se vpraševal, «kako da nikoli?» V sivem zrealu rumen obraz. Na licu blesti materinski poljub. Usta otroška. le te oči, te črne oči so trudne od vekomaj. Kdo je bil to? — To si bil ti. To je bil tvoj človeški obraz. Tvoje oči, trudne od gledanja krute krivice! — Luč gori enakomerno. Nepremakljiv je obraz Boga.

¹¹ K. Koch, Reise in Grusien, am Kaspischen Meere und im Kaukasus, str. 352, Weimar 1847

«Slep bi moral biti, pa bi lahko živel.»

Ozrl sem se zopet tja. Videl sem njeno roko v njegovi. Ležala je tiho, vdano, mrtvo.

Spomnil sem se, da sem sanjal nekoč o rokah, ki me pozdravljajo. Jaz pa sem šel in sem stopil na vsako, in sem jo strl. Roka se ni umaknila; videl sem samo, kako se je vdala in obležala.

«Nekdo je šel preko tega življenja, nekdo ga je strl!»

«Natakar! Plačam!»

France Bevk / Beg pred senco

Na pobočju hriba, posejanega z vinogradi, je stala hiša z razgledom na mesto, ki se je kopalo v poletni vročini. Sedeli smo na verandi, v senci trte, pili in govorili iz navade in dolgočasja. Spodobni ljudje, lažnivci in hinavci, ki smo se imeli za boljše, kot smo bili v resnici. Gospod Jernej je bil izjema. Ni pil vina, kadil je cigareto za cigareto. Na prošnjo navzočih dam, ki rade poslušajo zgodbe, je na brezstiden način pripovedoval svoje življenje. Ni ga olepšaval, niti zatajeval, kakor da pripoveduje zgodbe iz petnajstega stoletja. Dame so tu pa tam pogledale v tla, moški smo z vinom zalivali zadrego, ki nam je stopala na lica. In vendar bi bilo dolgočasno za nas, če bi ne bilo Jerneja z njegovim tragičnim življenjem vred, ki ga je vzel tako prekleto resno. Kaj bi bili sicer delali v tej poletni vročini? ...

*

Dokler človek ne postane skoraj morilec, ne ve, kaj to pomeni. To neznano čuvstvo mu je bolj daljno, kot vsako drugo čuvstvo na svetu. Kadarkoli sliši o dejanju drugih, se zgrozi nad krvjo, groznica mu gre po hrbtu in ga obsuje z mravljinci.

Počasi pa zori v človeku. In najčešče vzzori iz najglobljega čuvstva ljubezni ali spolnega razmerja. Nekateri ljudje trdijo, da spolnost ne igra velike vloge v človeškem življenju. Pisatelji so po svoji naturi nagnjeni k abnormalnosti in najabnormalnejši med abnormalnimi je to trdil. Jaz pravim, da je spolnost prekletstvo in blagoslov človeške družbe. Dela človeka sužnja in gospodarja, dobrotnika in zločinca.

Kadar umori žena svojega moža, bi ga ne umorila, če bi ne bilo njeno čuvstvo ali razmerje do njega veliko, večje kot do drugih ljudi. Zakaj tisti hip bi drugega človeka ne umorila. S trenutkom, ko kane v razmerje prva kal sovraštva, ko se prvič